

1 Moram li tužbu podnijeti redovnom građanskom sudu ili specijaliziranom sudu (npr. sudu za radne sporove)?

U talijanskom pravnom sustavu opće je pravilo da su nadležni redovni sudovi jer ti sudovi imaju posebnu nadležnost za sporove koji se odnose na osobna i imovinska prava. Mirovni suci (*Giudice di Pace*), opći sud (*Tribunale*) i žalbeni sud (*Corte di Appello*) svi su redovna sudska tijela. Sud najvišeg stupnja jest Vrhovni kasacijski sud (*Suprema Corte di Cassazione*), a ustavnopravno tijelo jest Ustavni sud (*Corte Costituzionale*). Osim sustava redovnih sudova postoji i sustav upravnih sudova. Upravni sudovi nadležni su odlučivati u sporovima koji se odnose na pitanja legitimnih interesa te, u posebnim područjima utvrđenima zakonom, u sporovima u koje su uključena osobna prava, koji se odnose na izvršavanje ili neizvršavanje upravnih ovlasti javnih tijela u pogledu mjera, akata, sporazuma ili postupanja koji uključuju izvršavanje tih ovlasti. Akti ili mjere koje je vlada donijela izvršavajući političke ovlasti ne mogu se osporiti pred sudovima. U skladu s odredbama Zakona o upravnom postupku, upravnu nadležnost imaju regionalni upravni sudovi (*Tribunali Amministrativi Regionali* – TAR) i Državno vijeće (*Consiglio di Stato*). Sud najvišeg stupnja jest Vrhovni kasacijski sud, ali samo na osnovi nadležnosti. Postoji i još jedan specijalizirani sud – porezni sud (*tributario*). Fiskalnu nadležnost imaju pokrajinski porezni sudovi (*Commissioni Tributarie Provinciali* – CTP) i regionalni porezni sudovi (*Commissioni Tributarie Regionali* – CTR). Porezni sudovi nadležni su odlučivati u svim sporovima koji se odnose na poreze bilo koje vrste i bilo kojeg naziva, uključujući regionalne, pokrajinske, općinske poreze i doprinose koji se uplaćuju Talijanskom nacionalnom zdravstvenom sustavu, prireze i dodatne poreze, povezane kazne te kamate i druge popratne pristojbe. U talijanskom pravnom sustavu postoji niz „specijaliziranih“ vijeća u okviru sustava redovnih sudova. Neka od najvažnijih specijaliziranih vijeća uključuju: (a) vijeća specijalizirana za pitanja koja se odnose na useljavanje, međunarodnu zaštitu i slobodno kretanje građana EU-a; (b) vijeća specijalizirana za pitanja trgovačkih društava; (c) vijeća specijalizirana za poljoprivredna pitanja. Postoje i specijalizirani sudovi kao što su sud za maloljetnike (*Tribunale per i Minorenni*) ili *Tribunale di Sorveglianza* (sud koji nadzire izvršenje kazni). Radni sporovi upućuju se redovnim sudovima, a neki od njih sastoje se od posebnih vijeća (vijeća za radne sporove). Međutim, tehnički govoreći, to nisu specijalizirana vijeća, već organizacijski modeli unutar sudova.

Opće je pravilo da je opći sud nadležan za sve predmete koji nisu u nadležnosti drugih sudova. Opći sud ima i isključivu nadležnost za sve predmete koji se odnose na poreze i carine (koji nisu upućeni poreznim sudovima), sve predmete koji se odnose na status i sposobnost osoba te na počasna prava, tužbe povezane s prijevaram, izvršenja te, općenito, sve predmete u kojima nije moguće utvrditi vrijednost spora.

Mirovni sudac nadležan je za predmete koji se odnose na pokretnine u vrijednosti do 50 000 EUR, osim ako je za njih u skladu sa zakonom nadležan neki drugi sud. Od 31. listopada 2021. taj će iznos biti 30 000 EUR. Mirovni sudac nadležan je i za sva pitanja koja se odnose na sporove navedene u članku 7. Zakona o parničnom postupku.

2 Ako je predmet u nadležnosti redovnih građanskih sudova (odnosno ako ti sudovi imaju odgovornost za takve predmete), kako doznati kojem sudu treba podnijeti tužbu?

Kriterij za utvrđivanje kojem se sudu upućuje spor jest „nadležnost“. U talijanskom pravnom sustavu nadležnost u načelu označava skup ovlasti i funkcija koje pravno tijelo može izvršavati. Postoje različite vrste nadležnosti: – stvarna, – mjesna, – s obzirom na stupanj, – s obzirom na vrijednost. Kad je riječ o parničnom postupku, nadležnost označava razinu ovlasti dodijeljene svakom sudskom tijelu i stoga opseg u kojem su ovlasti tog tijela za donošenje odluka opravdane. Predmetna nadležnost definira se iz „tehničke perspektive“, a njezina pravna rješenja utvrđena su u člancima 7. i dalje Zakona o parničnom postupku. Na temelju predmetnih pravila, postupovna priroda nadležnosti čini prethodno pitanje i stoga može biti predmet odluke u okviru spora. U slučaju povrede bilo kojeg od pravila kojima se uređuje nadležnost, tijelo za preispitivanje može, konkretno, opravdano donijeti odluku o nenadležnosti (vidjeti članak 38. Zakona o parničnom postupku). Nadležnost u tehničkom smislu razlikuje se od takozvane „interne“ nadležnosti, odnosno raspodjele predmeta u okviru nadležnog sudskega tijela. Taj drugi oblik nadležnosti, koja se naziva i „ustrojstvena“ nadležnost, ovisi o načinu ustroja općeg suda: na primjer, osiguranjem internih vijeća (građansko vijeće br. 1) ili uspostavljanjem subjekata usmjerenih na konkretne predmete (vijeće za radne sporove) ili uspostavljanjem zasebnih subjekata. Ako se ne postupi u skladu s odredbama kojima se uređuje raspodjelu predmeta, ne nastaje postupovni problem u pogledu nadležnosti, već samo organizacijski problem koji se odnosi na dodjelu predmeta unutar sudskega tijela.

Kad je riječ o mjestu gdje se spor mora rješavati, nadležan je sud mjesta boravišta ili prebivališta tuženika, osim ako je zakonom predviđeno drukčije; ako boravište ili prebivalište nije poznato, nadležan je sud tuženikova mjesta stanovanja. Ako tuženik nema boravište, prebivalište ili mjesto stanovanja u Italiji, ili ako njegovo mjesto stanovanja nije poznato, nadležan je sud mjesta boravišta tužitelja. Pravila kojima je uređena mjesna nadležnost utvrđena su u člancima 18. i dalje Zakona o parničnom postupku.

2.1 Postoji li razlika između nižih i viših redovnih građanskih sudova (npr. okružnih sudova kao nižih sudova i regionalnih sudova kao viših sudova), a ako postoji, koji je sud nadležan za moj predmet?

Sustav redovnih sudova podijeljen je na dva sektora: kazneni sektor, koji odlučuje o utemeljenosti kaznenih tužbi koje javni tužitelj podnosi protiv nekog pojedinca i subjekta; te građanski sektor, koji je usmjeren na pravnu zaštitu prava svojstvenih za odnose među privatnim osobama ili između privatne osobe i javnog tijela, kada potonje u izvršavanju svojih dužnosti naruši osobna i imovinska prava drugih osoba. U kaznenom sektoru sudske osoblje obavlja dužnosti odlučivanja u sporovima i kaznenog progona, pri čemu prva dužnost obuhvaća donošenje presuda, a druga provođenje istraga (pod okriljem ureda javnog tužitelja). Nakon završetka istraga osoblje tužiteljstva pokreće kazneni postupak ili podnosi prijedlog za odbacivanje predmeta, podržava optužnicu na sudu i obavlja dužnosti kaznenog progona na višim stupnjevima. U skladu sa zadnjim stavkom članka 107. talijanskog Ustava, suđenja u kaznenom postupku pokreću članovi ureda javnog tužitelja (čak i ako su dio redovnih sudova). Tijekom suđenja u kaznenom postupku oštećena stranka može podnijeti građanskopravni zahtjev kako bi primila naknadu za štetu koju je pretrpjela; isto tako može pokrenuti zasebni postupak pred građanskim sudovima. Suđenje u parničnom postupku i suđenje u kaznenom postupku uređeni su dvama zasebnim postupovnim propisima: Zakonom o parničnom postupku i Zakonom o kaznenom postupku. Redovnu nadležnost imaju „profesionalni“ suci i „počasni“ suci, koji su dio sudstva.

U prvom stupnju u građanskim i kaznenim predmetima nadležna su sljedeća tijela:

mirovni sudac – ako počasni sudac predsjedava sam

redovni opći sud (*Tribunale Ordinario*), koji se sastoji od suca pojedinca ili vijeća sudaca, ovisno o prirodi spora

sud za maloljetnike, koji se sastoji od vijeća sudaca kojima pomažu vještaci

Tribunale di Sorveglianza, koji se sastoji od suca pojedinca ili vijeća sudaca (kojima pomažu vještaci).

U prvom stupnju dužnosti kaznenog progona obavljaju:

javni tužitelj pri redovnom općem sudu (uključujući za kaznena djela koja su u nadležnosti mirovnog suca)

javni tužitelj pri sudu za maloljetnike

javni tužitelj pri žalbenom sudu, za postupke pokrenute pred *Tribunale di Sorveglianza*.

U drugom stupnju nadležna su sljedeća tijela:

žalbeni sud, za žalbe podnesene protiv presuda koje su donijeli redovni opći sud i sud za maloljetnike

redovni opći sud, za žalbe podnesene protiv presuda koje je donio mirovni sudac (te za žalbe podnesene protiv rješenja koja se odnose na osobnu slobodu) *Tribunale di Sorveglianza*, za žalbe podnesene protiv presuda koje je donio sudac za nadzor izvršenja kazni.

U drugom stupnju dužnosti kaznenog progona obavlja javni tužitelj pri žalbenom sudu. Nadležnost za pitanja zakonitosti presuda ima Vrhovni kasacijski sud; u suđenjima pred tim sudom dužnosti kaznenog progona obavlja javni tužitelj pri Vrhovnom kasacijskom sudu. Naposljetku, trebalo bi istaknuti da tijela kaznenog progona u Italiji uključuju i Nacionalnu upravu za borbu protiv mafije i terorizma (*Direzione Nazionale Antimafia e Antiterrorismo*), koja u skladu sa Zakonom od 1990. godine obavlja dužnosti kaznenog progona koji se koordinira na nacionalnoj razini.

2.2 Mjesna nadležnost (je li sud u gradu A ili gradu B nadležan za moj predmet?)

Osim ako je zakonom predviđeno drukčije, nadležan je sud mjesta boravišta ili prebivališta tuženika; ako boravište ili prebivalište nije poznato, nadležan je sud tuženikova mjesta stanovanja. Ako tuženik nema boravište, prebivalište ili mjesto stanovanja u Italiji, ili ako njegovo mjesto stanovanja nije poznato, nadležan je sud mjesta boravišta tužitelja. Međutim, utvrđena su posebna pravila za određivanje mjesta gdje se odlučuje o sporu; opća i posebna pravila navedena su u člancima 18. i dalje Zakona o parničnom postupku. Međutim, postoje i različita pravila navedena u posebnim zakonima kojima su uređena, na primjer, pitanja koja se odnose na obitelji ili djecu, izvršenje presuda ili prava potrošača.

2.2.1 Osnovno pravilo mjesne nadležnosti

Kad je riječ o fizičkim osobama, osim ako je zakonom predviđeno drukčije, nadležan je sud mjesta boravišta ili prebivališta tuženika; ako boravište ili prebivalište nije poznato, nadležan je sud tuženikova mjesta stanovanja. Ako tuženik nema boravište, prebivalište ili mjesto stanovanja u Italiji, ili ako njegovo mjesto stanovanja nije poznato, nadležan je sud mjesta boravišta tužitelja.

Kad je riječ o pravnim osobama, osim ako je zakonom predviđeno drukčije, ako je tuženik pravna osoba, nadležan je sud mjesta njegova sjedišta. Ako pravna osoba ima druge poslovne prostore ili zastupnika ovlaštenog za pojavljivanje pred sudom u vezi sa zahtjevom, nadležan je i sud mjesta u kojem se nalazi taj zastupnik ili ti poslovni prostori. Kad je riječ o svrhama povezanim s nadležnošću, društva bez pravne osobnosti, neregistrirana udruženja i odbori imaju sjedište u mjestu gdje obično obavljaju svoje djelatnosti.

U predmetima koji uključuju imovinska prava u odnosu na konkretne osobe (*diritti di obbligazione*), nadležan je i sud mjesta gdje je obveza nastala ili mjesta gdje se obveza treba izvršiti.

2.2.2 Iznimke u odnosu na osnovno pravilo

Sud za predmete koji se odnose na djecu (Foro per le cause relative a bambini)

Kad je riječ o mjerama kojima se intervenira u roditeljsku odgovornost, ključni je kriterij uobičajeno boravište djeteta u trenutku podnošenja zahtjeva.

Uobičajeno boravište djeteta mora se utvrditi na temelju objektivnih kriterija: ako se dijete preselilo, to ne predstavlja temelj za utvrđivanje nadležnosti suda njegova novog boravišta ako je proteklo minimalno i zanemarivo razdoblje, uzimajući u obzir dob djeteta.

Sud za predmete koji se odnose na brak (Foro per le cause relative al matrimonio)

Rastava. U predmetima zakonske rastave zahtjev se podnosi sudu mjesta gdje je par imao zadnje zajedničko boravište ili, ako nikad nisu živjeli zajedno, sudu mjesta boravišta ili prebivališta tuženog bračnog druga. Ako tuženi bračni drug živi u inozemstvu ili ga se ne može kontaktirati, zahtjev se podnosi sudu mjesta boravišta ili prebivališta podnositelja zahtjeva; ako i taj bračni drug živi u inozemstvu, zahtjev se može podnijeti bilo kojem sudu u Italiji.

Razvod. Sud nadležan za odlučivanje o zahtjevima za raskid građanskog braka ili prekid građanskih učinaka konkordatskog braka [katolički obred] sud je mjesta boravišta ili prebivališta tuženog bračnog druga, neovisno o drugim kriterijima za određivanje nadležnosti koji su navedeni kao alternative u istoj pravnoj odredbi. Međutim, zajednički zahtjev može se podnijeti sudu mjesta boravišta ili prebivališta bilo kojeg od bračnih drugova.

Sud za predmete koji se odnose na radne odnose (Foro per le cause di lavoro)

U prvom stupnju radni sporovi u nadležnosti su općeg suda koji djeluje u svojstvu radnog suda. Mjesnu nadležnost ima sud mjesta zasnivanja radnog odnosa ili sjedišta društva ili njegove podružnice gdje je zaposlenik radio ili gdje je zaposlenik pružao svoje usluge u trenutku prekida radnog odnosa. Ta nadležnost ostaje i nakon promjene sjedišta društva ili zatvaranja društva ili njegove podružnice, pod uvjetom da je zahtjev podnesen u roku od šest mjeseci od takve promjene sjedišta ili zatvaranja. Mjesnu nadležnost za sporove koji se odnose na radne odnose u podružnicama tijela javne uprave ima sud mjesta u kojem se nalazi ured u kojem zaposlenik radi ili je radio u trenutku prekida radnog odnosa. U sporovima u kojima je jedna od stranaka državna uprava, sud ne može biti *foro erariale* (sud koji rješava pitanja javnih financija).

Sud za predmete koji se odnose na prava u pogledu nekretnina te deložacije ili oduzimanje imovine (Foro per le cause relative a diritti reali e ad azioni possessorie)

Za predmete koji se odnose na prava u pogledu nekretnina, predmete koji se odnose na zakup i povoljne zajmove za upotrebu zgrada te zakup poslovnih prostora, te za predmete koji se odnose na primjenu uvjeta i poštovanje udaljenosti utvrđenih zakonom, propisima ili običajnim pravom kad je riječ o sadnji drveća i živice nadležan je sud mjesta gdje se nalazi zgrada ili poslovni prostor. Ako se zgrada nalazi u više od jednog sudskog okruga, nadležan je sud u okrugu u kojem dotična stranka plaća najviše poreza državi; ako stranka ne plaća porez, nadležan je bilo koji sud u okrugu u kojem se nalazi dio te zgrade. Kad je riječ o deložacijama ili oduzimanju imovine te prijavama novih radova i potencijalne štete, nadležan je sud mjesta gdje se odvija sporna radnja.

Sud za predmete koji se odnose na nasljeđivanje (Foro per le cause ereditarie)

Nadležnost ima sud mjesta gdje je pokrenut postupak o nasljeđivanju, u predmetima:

1. koji se odnose na zahtjeve u pogledu nasljedstva ili podjelu ostavine, ili u bilo kojem drugom predmetu između zajedničkih nasljednika čija je svrha podjela ostavine
2. koji se odnose na poništenje podjele ostavine i zaštitu udjela, pod uvjetom da su pokrenuti u roku od dvije godine nakon podjele ostavine
3. koji se odnose na zajmove odobrene pokojniku ili legatne koje duguje nasljednik, pod uvjetom da su pokrenuti prije podjele ostavine, a u svakom slučaju u roku od dvije godine od pokretanja postupka o nasljeđivanju
4. protiv izvršitelja ostavine, pod uvjetom da su pokrenuti u rokovima utvrđenima u prethodnoj točki.

Sud za predmete između poslovnih partnera i između stanara zgrade u suvlasničkom vlasništvu (Foro per le cause tra soci e tra condomini)

Za predmete između poslovnih partnera nadležan je sud mjesta registriranog sjedišta društva. Za predmete između stanara zgrade u suvlasničkom vlasništvu ili između stanara stambene zgrade i same zgrade u suvlasničkom vlasništvu nadležan je sud u okrugu u kojem se nalaze zajednički prostori (ili većina tih prostora).

Sud za predmete u koje su uključena tijela javne uprave (Foro della pubblica amministrazione)

Za predmete u kojima je jedna od stranaka državna uprava nadležan je, u skladu s posebnim zakonima kojima se uređuje zastupanje i obrana države na sudu te u predmetima predviđenima u tim zakonima, sud mjesta u kojem se nalazi ured državnog odvjetnika (*Ufficio dell'Avvocatura dello Stato*), u čijem je okrugu sjedište suda koji bi imao nadležnost u skladu s uobičajenim pravilima. U slučaju kada je upravno tijelo tuženik, taj se okrug određuje s obzirom na sud mjesta gdje je obveza nastala ili gdje se obveza treba izvršiti ili mjesta gdje se nalazi pokretna ili nepokretna imovina koja je predmet zahtjeva.

Sud za izvršenje (Foro dell'Esecuzione Forzata)

Za izvršenje nad pokretnom ili nepokretnom imovinom nadležan je sud mjesta gdje se ta imovina nalazi. Za izvršenje nad motornim vozilima i prikolicama nadležan je sud dužnikova mjesta boravišta, prebivališta, stanovanja ili sjedišta. Za izvršenje nad obvezama za provođenje ili neprovođenje određene radnje, nadležan je sud mjesta gdje se obveza mora ispuniti.

Potrošački sud (Foro del Consumatore)

U predmetima koji uključuju potrošače nadležan je sud mjesta boravišta ili stvarnog prebivališta dotičnog potrošača. Nadležnost tog suda isključiva je i obvezna, osim ako se stranke dogovore o uključivanju drugih sudova. Potrošačeve postupovne radnje, koje su očita posljedica pokretanja sudskog postupka, ne mogu se odnositi na vrijednosti jednake vrijednostima iz pregovora i ne mogu opravdati odstupanje od nadležnosti potrošačkog suda.

2.2.2.1 Kada mogu odabrati između suda u mjestu u kojem tuženik živi (sud određen primjenom osnovnog pravila) i drugog suda?

U nekim se slučajevima spor može pokrenuti pred nekoliko različitih sudova, koji se nazivaju alternativni sudovi. Taj se scenarij primjenjuje, konkretno, na predmete koji uključuju imovinska prava u odnosu na određene osobe: u tom slučaju, u odnosu na sud mjesta prebivališta tuženika, nadležan je i sud mjesta gdje je obveza nastala ili gdje obvezu treba izvršiti.

2.2.2.2 Kada moram odabrati neki drugi sud, a ne onaj u mjestu u kojem tuženik živi (sud određen primjenom osnovnog pravila)?

Sud tuženikova mjesta boravišta nije nadležan ako je talijanskim pravom predviđen drugi sud s isključivom nadležnošću. U tom pogledu vidjeti točku 2.2.2. („Iznimke u odnosu na osnovno pravilo”).

2.2.2.3 Mogu li stranke same dodijeliti nadležnost sudu koji inače ne bi bio nadležan?

Osim u slučajevima kada postoji obvezna nadležnost (u odnosu na koju je zabranjeno odstupanje na temelju sporazuma), stranke se mogu zajednički dogovoriti o nadležnosti drugog suda (članak 20. Zakona o parničnom postupku).

3 Ako je predmet u nadležnosti specijaliziranih sudova, kako doznati kojem se sudu moram obratiti?

Ako je nadležan specijalizirani sud, primjenjuju se kriteriji za nadležnost utvrđeni u relevantnim posebnim zakonima.

Upravni sudovi. Nadležnost za sporove koji se odnose na mjere, akte, sporazume ili postupanje tijela javne uprave uvijek ima regionalni upravni sud u teritorijalnom okrugu u kojem se nalaze sjedišta tih tijela. U svakom slučaju, regionalni upravni sud uvijek je nadležan za sve sporove koji se odnose na mjere, akte, sporazume ili postupanje tijela javne uprave čiji su izravni učinci ograničeni na područje regije u kojoj taj sud ima sjedište. Za sporove koji se odnose na državne službenike nadležan je uvijek sud u teritorijalnom okrugu mjesta zasnivanja radnog odnosa. U drugim predmetima, kad je riječ o državnim aktima, nadležan je uvijek Regionalni upravni sud Lazija (sa sjedištem u Rimu), a kad je riječ o aktima nadregionalnih javnih subjekata, nadležan je regionalni upravni sud u regiji u kojoj ti subjekti imaju sjedište.

Porezni sudovi. Pokrajinski porezni sudovi nadležni su za sve pritužbe podnesene protiv poreznih tijela i poreznika sa sjedištem u njihovu okrugu. Ako je pritužba podnesena protiv bilo kojeg odjela Porezne uprave (*Agenzia delle Entrate*) nadležnog za cijelu Italiju ili njezin dio, nadležan je pokrajinski porezni sud u čijem se okrugu nalazi sjedište ureda zaduženog za zadaće iz spornog izvješća.

Druge poveznice

► *Talijanski Ustav* (EN)

https://www.senato.it/sites/default/files/media-documents/COST_INGLESE.pdf

► *Talijanski zakoni i zakonici* (IT)

<https://www.normattiva.it/?language=en>

► Talijanski Zakon o parničnom postupku (IT)

<http://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2015/01/02/codice-di-procedura-civile>

► Zakon o upravnom postupku (EN)

https://www.giustizia-amministrativa.it/cdsintra/wcm/idc/groups/public/documents/document/mday/mzk3/~edisp/nsiga_4276977.pdf

► Code de justice administrative (FR)

https://www.giustizia-amministrativa.it/cdsintra/wcm/idc/groups/public/documents/document/mday/njiz/~edisp/nsiga_4506451.pdf

► Italienische Verwaltungsprozessordnung (DE)

https://www.giustizia-amministrativa.it/cdsintra/wcm/idc/groups/public/documents/document/mday/nda5/~edisp/nsiga_4289867.pdf

► Talijanski pravosudni sustav (EN)

https://www.csm.it/web/csm-international-corer/consiglio-superiore-della-magistratura/sistema-giudiziario-italiano?show=true&title=&show_breadcrumb=

► Zakon o poreznom postupku (IT)

<http://def.finanze.it/DocTribFrontend/getAttoNormativoDetail.do?id=%7bECD81E71-D37B-4722-AA36-116B5BCB2232%7d>

► Ministarstvo pravosuđa (IT)

<https://www.giustizia.it/giustizia>

Posljednji put ažurirano: 06/12/2023

Verziju ove stranice na nacionalnom jeziku održava odgovarajuća kontaktna točka EJA-a. Prijevod je napravila služba Europske komisije. Moguće promjene u originalu koje su unijela nadležna nacionalna tijela možda još nisu vidljive u drugim jezičnim verzijama. Europska pravosudna mreža i Europska komisija ne preuzimaju nikakvu odgovornost u pogledu informacija ili podataka sadržanih ili navedenih u ovom dokumentu. Pogledajte pravnu obavijest kako biste vidjeli propise o autorskim pravima države članice odgovorne za ovu stranicu.